

tanke på att breven skulle kunna läsas av utomstående.

Breven ger en bild av två unga människor som, de geografiska avstånden till trots, levde mycket nära varandra, han djupt engagerad i sin forskning, hon periodvis som barnträdgårdslärlarinna i Greifswald i Nordtyskland. Samlivet tar stor plats i brevväxlingen, längtan, svartsjuka, krav, förlåtelse, äktenskap, pengar. Men genom breven kan man också följa hur passionen efter hand glider över i en djupare gemenskap med samtal kring hur de båda – när de träffades var de ännu inte fyllda 25 – skulle kunna forma ett liv tillsammans, förena familj och yrkesliv. I sina brev till Sven Ulric återkommer Barbro till denna för henne så viktiga fråga. Och det ställde Sven Ulric inför svåra val – han älskade Barbro ”utöver allt i världen” men också sitt arbete. Vetenskapen var för honom något ”ödesbestämt”, inget han kunde vända ryggen. Han såg då inga möjligheter att försörja en familj, framtiden för honom var oviss. Han oroade sig över att kanske inte komma längre än till ”det allra närmaste målet: lektoratet”.

Det finns en spänning i brevväxlingen mellan Sven Ulric Palme och Barbro von Vegesack. Jag vill se breven som ett långt samtal om hur de båda, var och en utifrån sina förutsättningar, skulle kunna förverkliga sina livsprojekt, hon med sikte på familj, yrke och därmed en egen roll vid sidan om Sven Ulric, han med sikte på en akademisk karriär. Så läst ger denna brevväxling en intressant inblick i hur unga människor trevade sig fram för att finna en sätt att leva tillsammans i en tid då Europa var på väg mot världskrig.

Vilket urval Thomas Palme gjort när han ställt samman utgåvan är oklart. Någon gång saknas ett brev. Men det spelar mindre roll. Det vi här kan följa är två unga människors djupt personliga överväganden om nuet och framtiden. Jag har svårt att tro att man kan komma dem närmare än vad som skett i denna mycket läsvärda brevtgåva.

Sollentuna

LARS BJÖRLIN

Karin Ågren, *Att sälja en stad: Stockholms besöksnäring 1936–2011* (Stockholm: Stockholmia förlag 2013). 304 s.

I den på senare år uppmärksammade uppsatsen ”A Theory of Tourism” (1958) argumenterade Hans Magnus Enzensberger för att turismen blivit en industri. Upplevelsen hade standardiserats, paketerats och serieproducerats. Den hade enkelt uttryckt reducerats till en vara. Enzensbergers historiska analys var en träffande samtidsdiagnos. Turismen började vid denna tid ses som en potentiellt inkomstbringande näring, och den bildade tillsammans med det

ökande antalet bekvämligheter för hem och fritid, den ökande mobiliteten och en massproducerad mediaunderhållning de centrala stöttepelarna för det framväxande konsumtionssamhället.

I dag räknas turismen som en av världens största och snabbast växande ekonomiska sektorer, och forskare hävdar att det är den enda sektor som vuxit oavbrutet i mer än två sekler. Detta till trots är de historiska studierna av turismen som fenomen fortfarande relativt få, och av de som genomförts koncentrerar sig många på turismens identitetsskapande funktion. Det är därför välkommet att ekonomisk-historikern Karin Ågren i boken *Att sälja en stad* väljer att uppmärksamma just turismen som industri.

Ågrens studie om besöksnäringen i Stockholm har tillkommit inom ramen för projektet *Tillväxt, tradition och förnyelse: Stockholms ekonomiska historia efter 1945* lett av ekonomisk-historikern Tom Petersson. Syftet med detta projekt är att med ett historiskt och jämförande perspektiv beskriva och förklara hur Stockholmsregionen hanterat övergången från industrisamhälle till tjänste- och informationssamhälle. I sitt bidrag till detta projekt behandlar Ågren turistnäringens roll i denna utveckling. Speciellt uppmärksammar hon hur Stockholm marknadsförts som turiststad.

Att sälja en stad består av åtta kapitel, inklusive inledning och slutsatser. I bokens andra kapitel redogör Ågren översiktligt för framväxten av stadens turistorganisationer och hur de arbetat. Hon påvisar formeringen av vad som skulle kunna kallas en aktiv turismpolitik och argumenterar för att det främsta syftet med denna politik har varit att sälja staden. I det tredje kapitlet redovisar hon statistik över Stockholms besöksnäring under perioden 1978 till 2009. Dessa två kapitel ger en bakgrund till den egentliga undersökningen som behandlar olika sätt att sälja staden. I de efterföljande kapitlen fyra till sju belyser hon hur lokala och regionala turistorganisationer marknadsfört staden, vilka olika evenemang staden arrangerat, hur staden arbetat med kongresser och mässor (den så kallade mötesindustrin) samt några av stadens viktigaste attraktioner. Även i dessa kapitel ligger tyngdpunkten på tiden efter 1980. Det innebär att empirin som presenteras endast till delar kan användas för att besvara huvudfrågeställningen, nämligen turistnäringens roll i Stockholmsregionens övergång från industrisamhälle till tjänste- och informationssamhälle.

Detta är synd eftersom det är det långa perspektiv som trots allt framskymtar, som bidrar med studiens intressantaste resultat. Ågren identifierar en övergång från en konsumentinriktad turismpolitik under 1930-talet till en producentinriktad under 1980-talet. Idealistiska motiv får undan för undan ge vika för ekonomiska. Paradoxalt nog sammanfaller detta skifte med ett ökat engagemang från stadens sida, både som bidragsgivare och aktör. Således inrättades den kommunal- och landstingsägda stiftelsen Stockholm

Information Service (SIS) 1978 med uppgift att marknadsföra Stockholmsregionen. Ågren kopplar denna förändring i politik till 1970-talets lågkonjunktur som innebar att det blev viktigt att finna nya näringskällor, men sannolikt spelade även efterkrigstidens pågående kommunalisering- och regionaliseringsprocesser roll. En mer ingående skildring av spelet bakom sjösättningen av SIS, för att nämna ett exempel, hade kunnat kasta ljus över dessa förändringsprocessers betydelse för den framväxande turistnäringen.

Ågren relaterar inte sina resultat till tidigare forskning på området i någon nämnvärd utsträckning. Även om hon fokuserar på en lokal utveckling – turismen i Stockholmsregionen – är det något förvånande att hon inte förhåller sig till studier med liknande empiriska focii, frågeställningar eller perspektiv, till exempel idéhistorikern Klas Grinells avhandling *Att sälja världen* (2004) eller konstvetaren Per Strömbergs avhandling *Upplevelseindustrins turistmiljöer* (2007). Att Ågren inte redogör för rådande forskningsläge gör det svårt att bedöma på vilket sätt hennes studie bidrar till den vetenskapliga diskussionen om turistnäringens framväxt utöver att presentera nya empiriska rön.

Avsaknaden av forskningsläge beror sannolikt på att Ågrens framställning inte är problemdriven utan redovisande. Samtidigt är det svårt att komma ifrån att det centrala problem som Ågrens studie *de facto* kretsar kring är turismens industrialisering. Att hon inte uppmärksammar de teorier som gör anspråk på att synliggöra, begreppsliggöra och förklara denna typ av kommodifieringsprocesser – till exempel Enzensbergers teori om turismen – framstår som en missad möjlighet. Ågren hade med fördel kunnat utgå från den av etnologen Tom O'Dell redigerade antologin *Nonstop!* (1999), vars författare presenterar en teoretisk ansats liknande Enzensbergers. Med begreppet upplevelseindustrialism vill de fånga försöken att omvandla upplevelser till en varuform genom standardisering, paketering, distribuering och marknadsföring. De ser upplevelseindustrialismen som ett specifikt produktionssätt. En teoretisk diskussion längs dessa linjer hade säkerligen tjänat att begripliggöra Ågrens empiri.

Ågrens bok hade vunnit på en ordentlig genomarbetning och en mer problemdriven ansats. Till framställningens förtjänst hör dock att den identifierar och kartlägger ett relevant och av den historiska forskningen tidigare försummat ämnesområde.

Chalmers tekniska högskola

PER LUNDIN